

Επιμέλεια: Δήμητρα Αναγνωστοπούλου

Δικηγόρος, Υπ. Διδάκτωρ Δημοσίου Δικαίου Νομικής Αθηνών

1. Ερώτηση: Κατοχυρώνεται συνταγματικά ο θεσμός της αστικής ευθύνης του Δημοσίου;

Ενδεικτική Απάντηση: Συνταγματικό θεμέλιο της αστικής ευθύνης του Δημοσίου είναι η διάταξη του άρθρου 4 παρ. 5 του Συντάγματος, ήτοι η ισότητα στα δημόσια βάρη. Συμπληρωματικά, η ευθύνη του Δημοσίου στηρίζεται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, ήτοι στο δικαίωμα περί δικαστικής προστασίας.

2. Ερώτηση: Ποιες είναι οι προϋποθέσεις θεμελίωσης της αστικής ευθύνης του Δημοσίου;

Ενδεικτική Απάντηση: Στις διατάξεις του άρθρου 105 ΕισΝΑΚ προβλέπονται οι προϋποθέσεις θεμελίωσης της αστικής ευθύνης του Δημοσίου και ειδικότερα απαιτείται η πλήρωση των κάτωθι κριτηρίων:

- α) πράξη, παράλειψη ή υλική ενέργεια
- β) παρανομία [Η έννοια της παρανομίας αναφέρεται σε παράβαση όλων των κανόνων δικαίου που συνθέτουν την αρχή της νομιμότητας],
- γ) από όργανο του Δημοσίου ή ΝΠΠ],
- δ) κατ' ενάσκηση δημόσιας εξουσίας,
- ε) ζημία,
- στ) αιτιώδης συνάφεια,
- ζ) η παραβιασθείσα διάταξη δεν πρέπει να έχει να τεθεί αποκλειστική χάριν του δημοσίου συμφέροντος, αλλά θα πρέπει να πηγάζουν, έστω αντανακλαστικά δικαιώματα υπέρ των διοικουμένων.

3. Ερώτηση: Θεμελιώνεται αστική ευθύνη του Δημοσίου σε περίπτωση όπου το διοικητικό όργανο ενήργησε χωρίς πταίσμα;

Ενδεικτική Απάντηση: Ο παράνομος χαρακτήρας της ζημιογόνου πράξεως, παραλείψεως ή υλικής ενεργείας αρκεί για να στοιχειοθετηθεί ευθύνη του Δημοσίου, χωρίς να απαιτείται και η διαπίστωση πταίσματος του οργάνου του.

4. Ερώτηση: Ο Χ ζητά με την αγωγή του να αναγνωριστεί η ευθύνη του Ελληνικού Δημοσίου λόγω πρόκλησης υλικής ζημίας. Ο Χ υποχρεούται να καταβάλει δικαστικό ένσημο ;

Ενδεικτική Απάντηση: Εν προκειμένω αίτηση είναι η αναγνώριση της ευθύνης του Ελληνικού Δημοσίου και συνεπώς έχουμε αναγνωριστική αγωγή. Για τις αναγνωριστικές αγωγές δεν υφίσταται η υποχρέωση καταβολής δικαστικού ενσήμου (βλ. άρθρο 7 παρ. 3 του ΝΔ 1544/1942).

5. **Ερώτηση: Μπορεί ο διοικούμενος να στραφεί με αγωγή στα διοικητικά δικαστήρια κατά του ιατρού δημοσίου νοσοκομείου (με σχέση δημοσίου δικαίου) λόγω πρόκλησης σωματικής βλάβης που οφείλεται σε πταίσμα του ιατρού;**

Ενδεικτική Απάντηση: Ο διοικούμενος δεν μπορεί να στραφεί προσωπικά κατά του υπαιτίου προσώπου στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια, αλλά μόνο κατά του Νοσοκομείου (Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου) επί τη βάση των άρθρων 105-106 ΕισΝΑΚ. Το ΝΠΔΔ μπορεί να στραφεί αναγωγικά κατά του υπαλλήλου και να αναζητήσει την αποζημίωση που κατέβαλε στον ιδιώτη, εφόσον ο υπάλληλος ενήργησε με δόλο ή βαριά αμέλεια.

6. **Ερώτηση: Ο Χ αστυνομικός τραυματίζει τον Ψ με το υπηρεσιακό του όπλο εκτός υπηρεσίας. Θεμελιώνεται αστική ευθύνη του Δημοσίου;**

Ενδεικτική Απάντηση: Ναι, γιατί ο Χ είχε πρόσβαση στο μέσο που προκάλεσε την ζημία λόγω της υπηρεσιακής του ιδιότητας.

7. **Ερώτηση: Μπορεί ο Χ, κάτοικος δήμου Κηφισιάς, να προσβάλει την οικοδομική άδεια ακινήτου που βρίσκεται στο δήμο Γλυφάδας;**

Ενδεικτική Απάντηση: Για την άσκηση της αίτησης ακύρωσης απαιτείται, επί ποινή απαραδέκτου, προσωπικό, άμεσο και ενεστώδες έννομο συμφέρον του αιτούντος και δεν αρκεί το γενικό ενδιαφέρον κάθε πολίτη για την τήρηση των νόμων. Όσον δε αφορά ειδικότερα στη θεμελίωση του εννόμου συμφέροντος για τις πολεοδομικές διαφορές και ειδικότερα για την προσβολή οικοδομικών αδειών, η πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων θέτει ως αναγκαία προϋπόθεση της ύπαρξης τοπικής εγγύτητας.

8. **Ερώτηση: Ο Χ προσβάλει την εκλογή του Ψ στην θέση του επίκουρου καθηγητή. Ποιο ένδικο βοήθημα ασκεί ο Χ και ενώπιον ποιού δικαστηρίου;**

Ενδεικτική Απάντηση: Ο Χ μπορεί να ασκήσει αίτηση ακύρωσης ενώπιον του κατά τόπον αρμοδίου Διοικητικού Εφετείου (βλ. άρθρο 1 παρ. 1 του ν. 702/1977).

9. **Ερώτηση: Ο Χ προσβάλει την εκλογή του Ψ στην θέση του επίκουρου καθηγητή. Ποια δικονομική ενέργεια θα προτεινάτε στον Ψ;**

Ενδεικτική Απάντηση: Ο Ψ δύναται να ασκήσει παρέμβαση εντός προθεσμίας έξι (6) πλήρων ημερών πριν τη συζήτηση της αίτησης ακύρωσης (βλ. άρθρο 49 παρ. 2 του π.δ. 18/1989). Η παρέμβαση ασκείται με κατάθεση και επίδοση.

10. Ερώτηση: Ενώπιον ποιού δικαστηρίου και με ποιο ένδικο βοήθημα προσβάλλεται η οικοδομική άδεια;

Ενδεικτική Απάντηση: Η οικοδομική άδεια προσβάλλεται με αίτηση ακύρωσης ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου (βλ. άρθρο 1 παρ. 1 του ν. 702/1977).

11. Ερώτηση: Επιβάλλεται στον Χ πρόστιμο για αδήλωτη εργασία. Ποιες δικονομικές ενέργειες θα του προτείνατε για να μην του καταλογιστεί το πρόστιμο;

Ενδεικτική Απάντηση: Ο Χ πρέπει να ασκήσει προσφυγή ενώπιον του κατά τόπον αρμοδίου Διοικητικού Πρωτοδικείου και αίτηση αναστολής εκτέλεσης καθότι η προσφυγή δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα (βλ. άρθρο 1 του ν. 1406/1983 και άρθρο 202 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας).

12. Ερώτηση: Επιδίδεται στον Χ έκθεση κατάσχεσης ακινήτου λόγω βεβαιωμένης οφειλής προς τη Δ.Ο.Υ.. Ποιες δικονομικές ενέργειες θα προτείνατε στον Χ για να μην πλειστηριαστεί το ακίνητο;

Ενδεικτική Απάντηση: Ο Χ πρέπει να ασκήσει ανακοπή κατά της έκθεσης κατάσχεσης ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου. Κατά τόπον αρμόδιο είναι το Διοικητικό Πρωτοδικείο στην έδρα του οποίου βρίσκεται το κατασχεθέν ακίνητο (βλ. άρθρο 217 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας).

Καθότι η ανακοπή δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα, θα πρέπει να ασκηθεί και αίτηση αναστολής εκτέλεσης (άρθρο 202 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας).

13. Ερώτηση: Με ποιο ένδικο βοήθημα και ενώπιον ποιού δικαστηρίου μπορεί να προσβληθεί η Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων βιομηχανικής εγκατάστασης;

Ενδεικτική Απάντηση: Θα πρέπει να ασκηθεί αίτηση ακύρωσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας καθότι η διαφορά (περιβαλλοντική) υπάγεται στη γενική ακυρωτική αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας.

14. Ερώτηση: Ο Χ, ιατρός εργαζόμενος με σχέση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου (ΙΔΑΧ) σε δημόσιο νοσοκομείο ενώπιον ποιού δικαστηρίου μπορεί να ζητήσει την καταβολή οφειλόμενου επιδόματος;

Ενδεικτική Απάντηση: Ο ιατρός συνδέεται με το δημόσιο νοσοκομείο με σχέση εργασίας αορίστου χρόνου. Συνεπώς αρμόδια για την επιδίκαση οποιουδήποτε επιδόματος είναι τα πολιτικά δικαστήρια (βλ. άρθρο 1 του ΚΠολΔ), ως διαφορά ιδιωτικού δικαίου.

15. Ερώτηση: Μπορούν να προταθούν με το υπόμνημα πριν τη συζήτηση νέοι λόγοι ακύρωσης;

Ενδεικτική Απάντηση: Νέοι λόγοι ακύρωσης μπορούν να προβληθούν μόνο με δικόγραφο προσθέτων λόγων, όχι με το υπόμνημα προ τη συζήτηση. Το δικόγραφο των προσθέτων λόγων κατατίθεται και επιδίδεται στα διάδικα μέρη τουλάχιστον δεκαπέντε (15) πλήρεις ημέρες από την πρώτη συζήτηση, σύμφωνα με το άρθρο 25 του π.δ. 18/1989.

16. Ερώτηση: Μπορούν να προβληθούν το πρώτον με την προσφυγή ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου λόγοι που δεν προβλήθηκαν με την ενδικοφανή προσφυγή ενώπιον της Διεύθυνσης Επίλυσης Διαφορών;

Ενδεικτική Απάντηση: Με τις διατάξεις του άρθρου 63 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (ν. 4174/2013) προβλέφθηκε ενδικοφανής διαδικασία, η οποία σκοπεί στην επανεξέταση από τη φορολογική Διοίκηση των ζητημάτων που εγείρονται από τον φορολογούμενο σε σχέση με ορισμένη πράξη που έχει εκδοθεί σε βάρος του, ώστε είτε να επιλυθεί το πρόβλημα, ταχέως, από την ίδια τη Διοίκηση είτε, τουλάχιστον, να εκκαθαριστούν επαρκώς τα λυσιτελώς τιθέμενα νομικά ή/και πραγματικά ζητήματα, προκειμένου, αφενός, να μην επιβαρύνεται ασκόπως ο φόρτος των δικαστηρίων και, αφετέρου, να εξυπηρετείται η οικονομία και η αποτελεσματικότητα της οικείας ένδικης διαδικασίας επίλυσης της διαφοράς και του ασκούμενου στο πλαίσιο της ελέγχου του διοικητικού δικαστηρίου. Υπενθυμίζεται ότι η άσκηση της ως άνω ενδικοφανούς προσφυγής αποτελεί προϋπόθεση του παραδεκτού για την άσκηση προσφυγής ουσίας ενώπιον των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων.

Δεν μπορούν, κατ' αρχήν, να προβληθούν παραδεκτώς με την προσφυγή ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων λόγοι οι οποίοι σχετίζονται με έρευνα περί της συνδρομής πραγματικού και οι οποίοι δεν συμπεριελήφθησαν στην ενδικοφανή προσφυγή, εκτός εάν οι προβαλλόμενες πλημμέλειες προέκυψαν από την επί της ενδικοφανούς προσφυγής απόφαση (αναφορικά π.χ. με τη διαδικασία έκδοσης αυτής ή τη νέα, σε σχέση με εκείνη της αρχικής πράξης, αιτιολογία αυτής) ή ανέκυψαν οψιγενώς.

17. Ερώτηση: Σε περίπτωση όπου εκπνεύσει η ισχύς ΥΑ που προσβλήθηκε με αίτηση ακύρωσης, ποια η δικονομική συνέπεια για την εκκρεμή δίκη;

Ενδεικτική Απάντηση: Η δίκη επί της αιτήσεως ακυρώσεως θα καταργηθεί ελλείψει αντικειμένου, σύμφωνα με τις διατάξεις το άρθρου 32 του π.δ. 18/1989.

18. Ερώτηση: Είναι δυνατή η προσβολή κανονιστικής πράξης με προβολή λόγου περί πλημμελούς αιτιολογίας;

Ενδεικτική Απάντηση: Κατά πάγια νομολογία, οι κανονιστικές πράξεις δεν χρήζουν αιτιολογίας, αλλά ελέγχονται μόνο από την άποψη της τήρησης των ορίων των εξουσιοδοτικών διατάξεων βάσει των οποίων εκδίδονται, καθώς και της ενδεχόμενης

υπέρβασης των ορίων αυτών (ΣτΕ 211/2006, 31/2002). Επιπροσθέτως, το άρθρο 17 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας αναφέρεται ρητά μόνο στις ατομικές διοικητικές πράξεις.

19. Ερώτηση: Είναι δυνατή η προσβολή κανονιστικής πράξης με προβολή λόγου περί κακής χρήσης της διακριτικής ευχέρειας από τη Διοίκηση;

Ενδεικτική Απάντηση: Οι κανονιστικές πράξεις δεν ελέγχονται για υπέρβαση και κακή χρήση της διακριτικής ευχέρειας της Διοίκησης κατά τη θέσπιση των επίδικων ρυθμίσεων αυτής, αλλά μόνον από την άποψη της τήρησης των προϋποθέσεων που τάσσει η εξουσιοδότηση και της μη υπέρβασης των ορίων της. Ο έλεγχος, συνεπώς, των πράξεων αυτών, όταν προσβάλλονται ευθέως, είναι δυνατός μόνον ακυρωτικώς, κατ' αυτόν εξετάζεται:

α) αν η εξουσιοδοτική διάταξη είναι σύμφωνη προς συνταγματικές ή υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις,

β) αν τηρήθηκε η προβλεπόμενη από την εξουσιοδοτική διάταξη διαδικασία έκδοσης της κανονιστικής πράξης,

γ) αν το περιεχόμενο της κανονιστικής ρύθμισης ευρίσκεται εντός των ορίων της εξουσιοδοτικής διάταξης και

δ) αν η κανονιστική ρύθμιση είναι σύμφωνη προς συνταγματικές ή υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις.

20. Ερώτηση: Ποιες αποφάσεις υπόκεινται σε αναίρεση;

Ενδεικτική Απάντηση: Αναίρεση είναι το έκτακτο ένδικο μέσο που στρέφεται κατά τελεσίδικων αποφάσεων των τακτικών διοικητικών αποφάσεων (στις διαφορές ουσίας), με το οποίο διάδικος ζητά την εξαφάνιση της απόφασης. Πιο αναλυτικά, με αίτηση αναίρεσεως προσβάλλονται αποφάσεις διοικητικών δικαστηρίων, τα οποία αποφαίνονται επί διαφορών ουσίας και όχι ακυρωτικών (ΣτΕ 4469/2009, 3769/2010), προδήλως δε δεν προσβάλλονται με το ένδικο αυτό μέσον οι αποφάσεις του ΣτΕ (ΣτΕ 209/2013).

21. Ερώτηση: Ποιοι είναι οι λόγοι αναίρεσης;

Ενδεικτική Απάντηση: Στις διατάξεις του άρθρου 56 του π.δ. 18/1989 γίνεται περιοριστική αναφορά των λόγων αναίρεσης. Πιο αναλυτικά, λόγοι αναίρεσης είναι:

α) η υπέρβαση καθηκόντων ή καθ' ύλην αρμοδιότητα του διοικητικού δικαστηρίου που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση. Υπενθυμίζεται ότι υπέρβαση καθήκοντος είναι η υπέρβαση δικαιοδοσίας κάθε υφής: άσκηση αλλοδαπής δικαιοδοσίας, παραβίαση άρθρου 26 Σ, άσκηση δικαιοδοσίας ποινικών ή πολιτικών δικαστηρίων. Ακολούθως, καθ' ύλην αναρμοδιότητα έχουμε στην περίπτωση που η διαφορά υπάγεται στα διοικητικά δικαστήρια αλλά σε άλλο από αυτό που την άσκησε

- β) μη νόμιμη συγκρότηση ή κακή σύνθεσή του,
- γ) παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας,
- δ) εσφαλμένη ερμηνεία ή πλημμελής εφαρμογή του νόμου που διέπει την επίδικη σχέση και
- ε) ύπαρξη δύο ή περισσότερων τελεσίδικων αποφάσεων που είναι αντιφατικές μεταξύ τους στην ίδια υπόθεση και για τους ίδιους διαδίκους.

22. Ερώτηση: Είναι συνταγματικά επιτρεπτός ο περιορισμός των λόγων αναίρεσης;

Ενδεικτική Απάντηση: Η αναίρεση δεν συνιστά τρίτο βαθμό δικαιοδοσίας καθότι δεν εξετάζεται το πραγματικό της υπόθεσης. Και τούτο διότι ο ανααιρετικός έλεγχος από το ΣΤΕ περιορίζεται μόνο σε θέματα υπερβάσεως εξουσίας ή παραβάσεως νόμου και δεν περιλαμβάνει εκτίμηση πραγματικού, ούτως ώστε να αποκλείεται η καθίδρυση πλήρους δικαιοδοσίας τρίτου βαθμού (ΣΤΕ 2304/1991). Εφόσον, λοιπόν, η αίτηση αναίρεσης δεν αποτελεί βαθμό δικαιοδοσίας, (ΣΤΕ 3736/2011 7μ.), η πρόβλεψή της δεν συνδέεται άμεσα με την άσκηση του δικαίωματος σε αποτελεσματική δικαστική προστασία κατά το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ (επίσης ΣΤΕ 2901/2014 εν συμβουλίω με παραπομπές στη νομολογία του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ, κατά το οποίο το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη δεν περιλαμβάνει το δικαίωμα άσκησης ενδίκων μέσων).

23. Ερώτηση: Ποιοι είναι οι λόγοι χορήγησης αναστολής εκτέλεσης;

Ενδεικτική Απάντηση: Η αίτηση αναστολής εκτέλεσης μπορεί να γίνει δεκτή εφόσον πληρούνται διαζευτικά οι κάτωθι δύο λόγοι (βλ. άρθρα 52 επ. του π.δ. 18/1989 και 202 του Κώδικα Δικονομίας Δικονομίας):

α) πρόδηλη βασιμότητα του κυρίου ενδίκου βοηθήματος. Σημειώνεται δε ότι περίπτωση πρόδηλης βασιμότητας του κυρίου ενδίκου βοηθήματος συντρέχει ιδίως όταν αυτό στηρίζεται σε πάγια νομολογία ή σε νομολογία της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας (προβλ. ΕΑ ΣΤΕ 957/2010),

β) όταν κρίνεται ότι η άμεση εκτέλεση της προσβαλλόμενης πράξης θα προκαλέσει στον αιτούντα βλάβη ανεπανόρθωτη ή δυσχερώς επανορθώσιμη σε περίπτωση ευδοκίμησης της αίτησης ακυρώσεως. Ως «ανεπανόρθωτη» δε βλάβη, η αποσόβηση της οποίας καθιστά επιβεβλημένη την παροχή προσωρινής προστασίας, νοείται όχι μόνον η κατά κυριολεξίαν μη αναστρέψιμη, αλλά και εκείνη, της οποίας η αποκατάσταση, υπό τις συγκεκριμένες οικονομικές και λοιπές συνθήκες, είναι για τον διάδικο δυσχερής σε τέτοιο βαθμό, ώστε να αδυνατεί πράγματι να την επιτύχει.

Δια του παρόντος αποσαφηνίζεται ότι στο άρθρο 202 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας γίνεται μόνο λόγος για ανεπανόρθωτη βλάβη και έχει απαλειφθεί η έννοια της δυσχερώς επανορθώσιμης βλάβης. Παρά ταύτα, η νομολογία αντιμετωπίζει την «ανεπανόρθωτη βλάβη» του άρθρου 202 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας ως ισοδύναμη της ανεπανόρθωτης ή δυσχερώς επανορθώσιμης βλάβης του άρθρου 53 του ΠΔ 18/1989 (βλ. ΣΤΕ 496/2011).

24. Ερώτηση: Είναι συνταγματικά επιτρεπτή η νομοθετική κατάργηση της αίτησης αναστολής;

Ενδεικτική Απάντηση: Στις διατάξεις του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος κατοχυρώνεται το δικαίωμα σε δικαστική προστασία. Η δικαστική προστασία προκειμένου να μη στερείται του ωφέλιμου αποτελέσματός της πρέπει να παρέχεται εντός ευλόγου χρόνου. Προς τούτο, το δικαστικό σύστημα πρέπει να οργανώνεται κατά τρόπο ώστε τα δικαστήρια να δύναται να ικανοποιούν την επιταγή των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της ΕΣΔΑ, συμπεριλαμβανομένης της υποχρέωσης εκδικάσεως της υποθέσεως εντός ευλόγου χρόνου.

Στην παροχή έγκαιρης δικαστικής προστασίας συμβάλλει ο θεσμός της προσωρινής δικαστικής προστασίας (αίτησης αναστολής), τα οποία αποβλέπουν στην επείγουσα αντιμετώπιση ορισμένου κινδύνου ή στην ικανοποίηση ορισμένης ανάγκης αμέσως και πριν την έκδοση οριστικής αποφάσεως. Ως εκ τούτου, δεν είναι συνταγματικά επιτρεπτή η νομοθετική κατάργηση της αίτησης αναστολής.

25. Ερώτηση: Είναι επιτρεπτή η ανάκληση οικοδομικής άδειας, παρότι συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις έκδοσης αυτής;

Ενδεικτική Απάντηση: Σύμφωνα με τις γενικές αρχές περί ανακλήσεως των διοικητικών πράξεων, η ανάκληση των ευμενών διοικητικών πράξεων χωρεί κατ' αρχήν μόνο για λόγους νομιμότητας. Εντούτοις, κατ' εξαίρεση η διοικητική ευμενής πράξη επιτρέπεται να ανακληθεί όταν αυτό επιβάλλεται για λόγους γενικότερου δημοσίου συμφέροντος, το οποίο πρέπει να αιτιολογείται ειδικά.

26. Ερώτηση: Ποια η κατοχύρωση του δικαιώματος σε προηγούμενη ακρόαση;

Ενδεικτική Απάντηση: Το δικαίωμα σε προηγούμενη ακρόαση κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 παρ. 2 του Συντάγματος, το οποίο, προβλέπει ότι «[τ]ο δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει και για κάθε διοικητική ενέργεια ή μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του». Πρόκειται για ένα ατομικό διαδικαστικό δικαίωμα, αντικείμενο του οποίου είναι η αποχή του κράτους από κάθε μέτρο, οποιασδήποτε φύσης, σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του διοικουμένου, πριν ο τελευταίος εκφράσει τις απόψεις του συναφώς. Παράλληλα το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης και οι όροι άσκησής του εξειδικεύονται στο άρθρο 6 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, η παρ. 1 του οποίου ορίζει ότι «[ο]ι διοικητικές αρχές, πριν από κάθε ενέργεια ή μέτρο σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων συγκεκριμένου προσώπου, οφείλουν να καλούν τον ενδιαφερόμενο να εκφράσει τις απόψεις του, εγγράφως ή προφορικά, ως προς τα σχετικά ζητήματα».

27. Ερώτηση: Ποια είναι η συνέπεια της μη αποστολής έγγραφης κλήσης για προηγούμενη ακρόαση;

Ενδεικτική Απάντηση: Το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης μπορεί να αναλυθεί στις εξής αξιώσεις του διοικουμένου προς τη διοίκηση:

- α) την αξίωση του ενδιαφερομένου για έγγραφη κλήση,
- β) την αξίωση ενημέρωσης του ενδιαφερομένου από το αρμόδιο όργανο σχετικά με την επίμαχη υπόθεση, η οποία μπορεί να οδηγήσει στη λήψη δυσμενούς μέτρου σε βάρος του,
- γ) την αξίωση του ενδιαφερομένου για λυσιτελή και αποτελεσματική διατύπωση των απόψεών του,
- δ) την αξίωση του ενδιαφερομένου να ληφθούν υπόψη οι ισχυρισμοί που διατύπωσε και
- ε) την αξίωση μεσολάβησης εύλογου χρόνου μεταξύ της ακρόασης και της λήψης του δυσμενούς μέτρου.

Εάν δεν ικανοποιηθεί έστω και μία από τις ανωτέρω αξιώσεις ή εφόσον δεν εκπληρωθεί γενικά η υποχρέωση της διοίκησης για προηγούμενη ακρόαση, η τελικώς εκδοθείσα πράξη πάσχει από ακυρότητα, καθώς η προηγούμενη ακρόαση του ενδιαφερομένου συνιστά ουσιώδη τύπο της έκδοσης της διοικητικής πράξης και, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 48 του π.δ. 18/1989, η παράβαση ουσιώδους τύπου που έχει ταχθεί για την ενέργεια της πράξης θεμελιώνει βάσιμο λόγο ακύρωσης.

28. Ερώτηση: Υποχρεούται η Διοίκηση να καλέσει το διοικούμενο σε προηγούμενη ακρόαση πριν την επιβολή αναγκαστικής απαλλοτρίωσης;

Ενδεικτική Απάντηση: Δεν απαιτείται προηγούμενη ακρόαση όταν για την έκδοση της δυσμενούς διοικητικής πράξης δεν αξιολογείται η υπαιτιότητα ή η εν γένει υποκειμενική συμπεριφορά του διοικούμενου, αλλά λαμβάνονται υπ' όψιν μόνο τα αντικειμενικά δεδομένα.

29. Ερώτηση: Είναι συνταγματικά επιτρεπτή η ανάθεση του έργου της συλλογής φορολογικών στοιχείων σε ιδιώτες;

Ενδεικτική Απάντηση: Σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 320/2020 απόφαση του ΣτΕ: «Στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας φορολογικών ελέγχων δεν αποκλείεται από τη διάταξη του άρθρου 26 παρ. 2 του Συντάγματος η ανάθεση καθηκόντων συλλογής, επεξεργασίας και εκτίμησης σχετικών στοιχείων σε ιδιώτες (φυσικά πρόσωπα ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου), τα οποία διαθέτουν αποδεδειγμένα τα αναγκαία προς τούτο προσόντα και την κατάλληλη εξειδίκευση και εμπειρογνωμοσύνη όπως μπορούν να θεωρηθούν ότι είναι οι νόμιμοι ελεγκτές και τα ελεγκτικά γραφεία που έχουν εγγραφεί στο μητρώο του ν. 3693/2008. ...Η άσκηση από ιδιώτες τέτοιου έργου, προκειμένου να είναι συμβατή με τις διατάξεις των άρθρων 26 (παρ. 2), 4 (παρ. 5) και 78 (παρ. 1) του Συντάγματος πρέπει να τελεί υπό τον έλεγχο της φορολογικής Διοίκησης.».

30. Ερώτηση: Είναι συνταγματικά επιτρεπτός ο καθορισμός του παράβολου ως προϋπόθεση του παραδεκτού των ενδίκων βοηθημάτων και μέσων;

Ενδεικτική Απάντηση: Οι διατάξεις του άρθρου 20 παρ.1 του Συντάγματος περί δικαιώματος στη δικαστική προστασία, καθώς και οι διατάξεις του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ περί δίκαιης δίκης, δεν αποκλείουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις και γενικότερα διατυπώσεις για την πρόοδο της δίκης, αρκεί αυτές να συνάπτονται προς την λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και, περαιτέρω, να μην υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων επάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευομένου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής προστασίας.

Η υποχρέωση καταβολής παραβόλου, ως προϋπόθεση του παραδεκτού ενδίκου βοηθήματος ή μέσου ιδιώτη, αποβλέπει στην αποτροπή της ασκήσεως απερισκεπτών και αστηρίκτων ενδίκων βοηθημάτων και μέσων, χάριν της εύρυθμης λειτουργίας των δικαστηρίων και της αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης, γι' αυτό και η τύχη του συναρτάται με την έκβαση και τις εν γένει περιστάσεις της δίκης. Το ύψος του παραβόλου θα πρέπει να εξετασθεί υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας.